

Sammanfattning:

Trygg kollektivtrafik

Trafikanter opplevelse av kollektivtrafikresor og åtgärder for att öka tryggheten. Sammanfattningsrapport

Om man skall kunna erbjuda kollektivtrafik åt alla är det viktig att passagerarna känner sig trygga når de reser. Samtidig som de kan känna sig säkra i trafiken måste de också kunna känna sig trygga i förhållande till sina medtrafikanter, sin omgivning och på hållplatserna. Passagerare som inte känner sig trygga når de reser kollektivt kommer efter hand sluta använda bussar, spårvagnar och tåg, och kollektivtrafiken kommer inte längre att vara ett realistiskt alternativ för dem.

Rapporten tar opp vaneresenärers känsla av otrygghet, dvs den oro og ångest som de eventuellt känner i omgivningarna, på hållplatser og tillsammans med medpassagerare, og vilka faktorer og åtgärder som resenärerna anser kan minska denna otrygghet. Som vaneresenärer definieras personer som reser med kollektivtrafik minst en gång i månaden. Rapporten behandlar ikke otrygghet og åtgärder i samband med trafikolyckor med kollektiva transportmedel.

Datan som är använd i projektet är insamlad genom en användarundersökning bland utvalda personer i åldern 16-80 år, bosatta i Göteborg og i Jönköping.

Hälften av resenärerna har känt sig trygga

Av vaneresenärerna i Göteborg og Jönköping har 51 procent haft en känsla av otrygghet når de har rest med kollektivtrafik. De allra flesta, 46 procent, har ibland känt sig trygga. Ganska få, endast 6 procent, har känt sig trygga ganska ofta eller ofta. Med hänsyn till antalet invånare i Göteborg og i Jönköping är det sammanlagt ca 160.000 trafikanter som har känt otrygghet vid kollektivtrafikresor i dessa städer.

Tabell S.1: Otryggheten hos kollektivresenärer vid resor med kollektivtrafikresor. Procent. Trygg Kollektivtrafik 2003

Har känt sig trygg vid resor med kollektivtrafik	Procent
Ja, ganska ofta	2
Ja, ofta	4
Ja, ibland	46
Nej	49
Summa procent	100
Antal resenärer	1489

TØI-rapport 704/2004

De flesta känner otrygghet i storstäder og nattetid

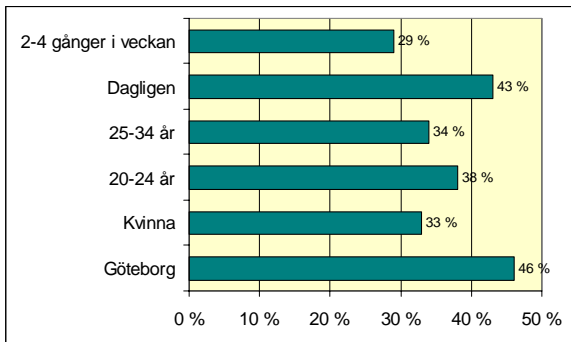
Otrygghet vid resor med kollektivtrafik är ett storstadsproblem. En större andel kollektivtrafikresenärer har känt sig trygga i Göteborg än i Jönköping (56 mot 44 procent). Cirka 144.000 vaneresenärer i Göteborg har därmed känt otrygghet i samband med en kollektivtrafikresa, mot ca 17.000 i Jönköping

Förhållandena i en storstad är mer överskådliga än i mindre städer. Här finns befolkningsgrupper som man ikke känner till eller har kunnskap om og kriminaliteten är högre. Detta kan kännas otryggt för många og vara orsaken till att otryggheten är större i Göteborg än i Jönköping

De grupper som löper störst risk att känna otrygghet når de åker kollektivt är (figur S.1):

- kvinnor
- relativt yngre
- de som åker kollektivt i Göteborg

Dessutom blir de som reser oftare i högre grad utsatta för trygga situationer än de som reser sällan.

TØI-rapport 704/2004

Figur S.1 Ökad sannolikhet för att olika grupper trafikanter har känt otrygghet. Multivariata analyser. Trygg Kollektivtrafik 2003

Om resenärerna känner sig trygga på kollektivtrafikresor har samband med när på dygnet de åker. Det är vanligast att man känner otrygghet när det är mörkt. Vaneresenärer i Göteborg och Jönköping känner speciell otrygghet i samband med kollektivtrafikresor på natten och sent på kvällen. Nästan 60 procent av de som känt sig otrygga har gjort det när de rest med kollektivtrafik sent på kvällen och mer än 40 procent när de rest på natten. Omkring 20 procent har känt sig otrygga vid en eller flera tidpunkter tidigare på dagen, i rusningstid och/eller tidigt på kvällen.

Man känner otrygghet under hela resan

Att resenärer känner otrygghet när de reser kollektivt har inte nödvändigtvis något att göra med själva kollektivresandet, utan kan vara ett uttryck för ett generellt samhällsproblem, såsom att folk är rädda för att vistas ute, speciellt när det är mörkt.

45 procent av vaneresenärerna i Göteborg och Jönköping som har känt otrygghet när de har åkt kollektivt, har känt sig otrygga på vägen till/från hållplatsen. Detta är vanligtvis en otrygghet som inte kan tillskrivas förhållandena i samband med själva kollektivtransporten, utan har anknytning till området de färdas i, omgivningarna runt omkring och till de personer som uppehåller sig i trakten. 54 procent har känt sig otrygga på hållplatsen, medan hela 75 procent har känt sig otrygga på själva transportmedlet. En stor del av otryggheten har man därmed känt på områden som trafikhuvudmän, operatörer eller andra som arbetar med kollektivtrafiken har ansvar för.

Berusade personer skapar otrygghet på vägen till/från hållplatsen

En rad omständigheter gör att folk känner sig otrygga. Förhållanden som upplevs som otrygga för någon, kan upplevas som helt normala för andra.

Stat, kommun och vägverk har ansvar för att anlägga och underhålla vägar och trottoarer och för att människor känner sig trygga när de färdas där.

Att nödgas träffa på berusade personer är den allra viktigaste orsaken till att resenärer känner otrygghet på vägen till/från hållplatsen (tabell S.2). Hela 2/3 av de vaneresenärerna som har känt otrygghet på vägen till/från hållplatsen uppger detta som en av flera orsaker. Drygt hälften uppger att en dåligt upplyst väg är orsaken till att de har känt otrygghet.

Tabell S.2: Orsaker till att vaneresenärer har känt sig otrygga på vägen till/från hållplatsen. Procent. Flera svar har kunnat anges. Trygg Kollektivtrafik 2003

Varför känner man otrygghet på vägen till/från hållplatsen?	Procent*
Passerar berusade personer	67
Dåligt upplyst väg	52
Tunnlar/passager	28
Tycker inte om omgivningarna	25
Dåligt rengjord väg/trottoar	23
Ingen eller dåligt underhållen trottoar	10
Mycket trafik/buller längs vägen	8
Övrigt	9
Antal	337

* Procenten har beräknats utifrån antalet resenärer som har känt sig otrygga på vägen till/från hållplatsen
TØI-rapport 704/2004

Dålig belysning och få personer skapar otrygghet på hållplatsen

Vanligtvis har ägaren av vägen, dvs stat eller kommun, ansvar för förhållandena vid hållplatsen. I praktiken betyder detta att kommunen har ansvar för hållplatser i städer och tätbebyggda områden, medan Vägverket har ansvaret på landsbygden.

Drygt hälften av de vaneresenärer som har känt otrygghet på kollektivresan har känt sig otrygga på hållplatsen.

Berusade personer närvarande är den faktor som spelar störst roll om resenärerna känner sig otrygga på hållplatsen. Mer än 3/4 av de vaneresenärer som har känt sig otrygga på hållplatsen uppger den här orsaken (tabell S.3).

Tabell S.3: Orsaker till att vaneresenärer har känt sig otrygga på hållplatsen. Procent. Flera svar har kunnat anges. Trygg Kollektivtrafik 2003

Anledning till att man känner otrygghet på hållplatsen	Procent*
Berusade personer närvarande	77
Få/inga personer på/vid hållplatsen	44
Dålig belysning	43
Ingen personal/väktare	34
Ingen kameraövervakning	31
Klotter/vandalisering	25
Ingen nödtelefon	19
Tycker inte om omgivningarna	18
Dåligt underhåll och rengöring	15
Inget väderskydd	14
Dålig information om avgångstider	14
Svårt att köpa biljetter	6
Mycket trafik/buller	5
Övrigt	3
Antal	409

*Procenten är beräknade utifrån antalet vaneresenärer som har känt sig otrygga på hållplatsen
TØI-rapport 704/2004

Resenärerna föredrar att det finns andra människor närvarande, att det är möjligt att se och bli sedd eller att kunna ta kontakt med andra om det skulle vara nödvändigt. Få eller inga andra människor närvarande samt dålig belysning är orsaker till att relativt många har känt sig otrygga på hållplatsen (44 respektive 43 procent).

Behovet att det skall finnas fler personer närvarande uttrycks även genom att runt 1/3 av de vaneresenärer som har känt sig otrygga på hållplatsen uppger att detta beror på att det inte fanns personal eller väktare/ordningsvakter närvarande. Ingen kameraövervakning (31 procent) eller nödtelefon (19 procent) är även detta uttryck för att man önskar bli sedd av andra eller att man kan ta kontakt om det skulle vara nödvändigt.

Ett obehagligt körsätt gör resenärerna otrygga

Hela 75 procent av de vaneresenärer som har känt otrygghet när de har rest kollektivt har känt sig otrygga på själva transportmedlet. Ansvar för att passagerarna känner sig trygga under resan ligger helt klart hos trafikhuvudmannen eller operatören.

Liksom på vägen till/från hållplatsen bidrar förekomsten av berusade personer allra mest till att folk känner sig otrygga på fordonet. Hela 3/4 uppger

detta (tabell S.4). Ett obehagligt körsätt leder också till att folk känner otrygghet. Dessa förhållanden kan förbättras genom att föraren utbildas

Även på fordonet har folk behov av att bli sedda och att ha någon att vända sig till: brist på väktare/bussvärdar, ingen kameraövervakning och få eller inga medpassagerare bidrar till att passagerarna känner sig otrygga på fordonet.

Standarden på fordonet påverkar trivseln och trygghetskänslan : bussar och tågagnar som är dåligt underhållna eller är nersmutsade av klotter och graffiti gör att folk känner sig otrygga.

Tabell S.4: Orsaker till att vaneresenärer har känt sig otrygga på fordonet. Procent. Flera svar har kunnat anges. Trygg Kollektivtrafik 2003

Varför man känner otrygghet på fordonet	Procent*
Berusade personer	74
Obehagligt körsätt	47
Inga väktare/bussvärdar	30
Klotter/graffiti/vandalisering	20
Ingen kontakt med förare/personal	17
Ingen kameraövervakning	16
Dåligt underhåll och rengöring	15
Få/inga medpassagerare	14
Dålig information under resan	9
Övrigt	10
Antal	565

* Procenten är beräknad utifrån antalet vaneresenärer som har känt sig otrygga på fordonet.
TØI-rapport 704/2004

Otrygghet minskar användningen av kollektivtrafik

När resenärer känner sig otrygga på kollektivtrafikresor kan detta leda till att de reser mindre med kollektivtrafik och kör bil i stället.

Av de vaneresenärer som har känt sig otrygga säger likaväl 74 procent att de varken undviker att åka buss, spårvagn eller tåg för att de känner sig otrygga. 10 procent undviker emellertid spårvagn, medan 8 procent undviker att åka buss. Nästan ingen undviker att resa med tåg. 7 procent undviker flera transportmedel, i huvudsak bussar och spårvagnar.

Det är skillnad mellan städerna när det gäller vilka kollektiva transportmedel resenärerna undviker: över 80 procent av de som känt sig otrygga i Jönköping undviker inga kollektiva transportmedel. I Göteborg är det drygt 70 procent som inte undviker några kollektiva transportmedel, mycket få undviker att åka buss, medan 25 procent undviker att resa med ett eller flera kollektiva transportmedel. I praktiken betyder dessa

procentandelar att 42.000 personer i Göteborg undviker att använda ett eller flera kollektiva transportmedel, medan 3000 gör det i Jönköping.

Att man undviker vissa kollektiva trafikmedel behöver inte nödvändigtvis ha någon betydelse för det totala användandet av kollektivtrafiken om det finns alternativa transportmedel. Bland de vaneresenärer som har känt sig otrygga uppger ca 60 procent att de inte undviker att resa kollektivt generellt på grund av otrygghet, men 40 procent uppger att de undviker att resa kollektivt ibland. Dessa resenärer hade därför rest kollektivt oftare om de hade känt sig trygga.

En större andel av de som bor i Göteborg än i Jönköping (42 mot 34 procent) hade rest mer kollektivt om de inte hade känt sig otrygga. Cirka 60.000 vaneresenärer i Göteborg och 3000 i Jönköping minskar sitt kollektivtrafikresande på grund av otrygghet. För trafikoperatörerna betyder detta att de går miste om en hel del resor.

Åtgärder kan minska otryggheten

För att minska otryggheten vid kollektivtrafikresor kan det vara nödvändigt att vidta åtgärder. Åtgärderna måste omfatta *hela* resan eftersom resenärerna känner otrygghet både på vägen till/från hållplatsen, på hållplatsen och på själva fordonet. Det är därför nödvändigt att de olika instanserna, stat, kommun och trafikhuvudmän som har ansvar för de olika delarna av resan samarbetar så att resenärerna kan känna att kollektivtrafikresan är trygg från början till slut.

Bra belysning minskar otryggheten på vägen till/från hållplatsen

Bra belysning längs vägen är viktig för att människor skall känna sig trygga på vägen till/från hållplatsen. Det är heller inte önskvärt med berusade personer i närheten. Bra renhållning och snöröjning av väg och trottoar och att man slipper gå genom underjordiska passager eller tunnlar är också viktigt för att resenärerna skall känna sig trygga på vägen till/från hållplatsen. Trafikbuller verkar däremot ha marginell betydelse för trygghetskänslan.

Det som resenärerna uppger som viktigt beror på om de har känt otrygghet eller ej när de har åkt kollektivt, men skillnaderna mellan de "trygga" och de "otrygga" resenärerna är inte stora (tabell S.5) De som känt sig otrygga lägger större vikt vid bra belysning, att det inte finns berusade personer närvarande och att de inte behöver passera underjordiska passager eller

tunnlar. De som inte har känt sig otrygga lägger vikten vid underhåll, renhållning och snöröjning av vägen.

Tabell S.5: Vaneresenärers värdering av faktorer som är viktiga för att de skall känna trygghet på vägen till/från hållplatsen efter otrygghetskänsla. N=1444. Procent. Trygg Kollektivtrafik 2003

Förhållanden till/från hållplatsen	Har känt otrygghet		Har inte känt otrygghet	
	Mycket viktigt	Inte viktigt	Mycket viktigt	Inte viktigt
Bra belysning på vägen	62	3	53	6
Inga berusade personer	54	3	33	8
Bra rengöring och snöröjning	33	8	43	5
Inga underjordiska passager/tunnlar	43	9	30	15
Trottoarer och gångvägar är i gott skick	30	9	34	5
Trivsamma omgivningar	28	9	22	13
Inte mycket buller	9	37	8	31

TØ1-rapport 704/2004

Bra information och belysning minskar otryggheten på hållplatsen

Resenärerna anser att bra information om avgångstider, väderskydd och bra belysning är viktigt för att de skall känna sig trygga på hållplatsen. De som har känt otrygghet lägger störst vikt vid bra belysning (72 procent). De som inte har känt sig speciellt otrygga vill ha bra information om avgångstider (82 procent).

Tabell S.6 Vaneresenärers värdering av förhållanden som är viktiga för att de skall känna sig trygga på hållplatsen efter otrygghetskänsla. N=1444. Procent. Trygg Kollektivtrafik 2003

Förhållanden för att öka tryggheten på hållplatsen	Har känt otrygghet		Har inte känt otrygghet	
	Mycket viktigt	Inte viktigt	Mycket viktigt	Inte viktigt
Bra belysning	72	2	59	3
Bra information om avgångstider	70	2	82	3
Väderskydd	63	5	71	3
Inga berusade personer	55	3	30	10
Andra personer närvarande	29	11	13	22
Enkelt att köpa biljett	21	26	25	26
Trivsamma omgivningar	21	9	19	10
Gott skick och inget skräp	20	10	26	8
Kameraövervakning	20	26	9	42
Nödtelefon	19	27	11	39
Inget klotter/grafitti	18	21	24	17
Bemannade hållplatser	17	27	5	50
Ingen trafik/buller	7	32	6	27

TØ1-rapport 704/2004

En stor andel (55 procent) av de som har känt sig otrygga uppger även att frånvaron av berusade personer bidrar till att de kände sig trygga på hållplatsen. På det hela taget lägger denna grupp större vikt vid faktorer som mer direkt relaterade till trygghet, såsom att det finns andra personer närvarande och att det finns kameraövervakning och nödtelefon, än de som inte har känt otrygghet. Dessa lägger däremot vikt vid att hållplatsen är i gott skick och inte nersmutsad av skräp, klotter och graffiti samt att det är enkelt att köpa biljetter.

Ett behagligt körsätt och bra underhållna fordon ökar tryggheten

Ansvar för att passagerarna känner sig trygga på fordonet ligger helt klart hos trafikhuvudman eller operatör.

Bra underhåll av fordonen och att chauffören har ett bra körsätt är de faktorer som de flesta resenärerna uppger för att de skall känna sig trygga på fordonet. Bra information under resan och att det inte finns några berusade personer i närheten är också viktigt för många.

Tabell S.7: Vaneresenärers värdering av förhållanden som är viktiga för att de skall känna sig trygga på fordonet efter otrygghetskänsla. N=1444. Procent. Trygg Kollektivtrafik 2003

Förhållanden på fordonet	Har känt otrygghet		Har inte känt otrygghet	
	Mycket viktigt	Inte viktigt	Mycket viktigt	Inte viktigt
Bra underhåll	60	3	67	3
Behagligt körsätt	65	3	61	2
Bra information under resan	45	3	46	4
Inga berusade personer	55	4	30	9
Inga obemannade vagnar/kontakt med föraren	39	7	23	15
Bra rengöring och inget skräp	26	8	39	5
Kameraövervakning	37	11	20	21
Inget klotter/graffiti	22	14	35	10
Andra medpassagerare	26	11	14	19
Väktare/bussvärdar/-ordningsvakter	23	12	9	28

TØ1-rapport 704/2004

De förhållanden som uppgetts är i hög grad knutna till otrygghet på grund av bristande kunskap och inte till

rädsla för andra personer. Det kan t ex kännas otryggt att resa kollektivt om man inte får information under resans gång om var man skall stiga av, om bussen är försenad, etc. Andra tycker att det kan kännas otryggt att röra sig i bussen om resan störs av tvära inbromsningar och ett ryckigt körsätt.

Resenärer som har känt sig otrygga när de har åkt kollektivt lägger vikt vid andra faktorer än de som inte känt sig otrygga (tabell S.7). De "otrygga" resenärerna lägger däremot större vikt vid bra renhållning och underhåll.

Sammanfattning

- Känslan av otrygghet vid kollektivtrafikresor är relativt hög. Drygt hälften av vaneresenärerna har känt sig otrygga i samband med en kollektivtrafikresa. Även om de allra flesta endast har känt sig otrygga någon gång, kan detta leda till att trafikanter reser mindre kollektivt än de skulle önska; att de hellre kör bil eller att deras rörlighet minskar.
- Otrygghet vid kollektivtrafikresor är ett större problem i storstäder än i mindre städer och tätbebyggda samhällen. En större andel som reser kollektivt sent på kvällen och på natten känner sig otrygga jämfört med de som reser på dagen eller tidigt på kvällen.
- Kvinnor uppger oftare att de känner sig otrygga än män
- En vanlig uppfattning är att äldre personer är mer ängsliga än yngre, och att äldre därför upplever det mer otryggt att resa kollektivt än unga. Vi kommer däremot fram till att en större andel unga än äldre har känt sig otrygga. Detta beror på att unga människor reser mycket kollektivt och de utgör huvuddelen av kollektivtrafikresenärerna på avgångar sent om kvällen och nattetid.
- För att minska otryggheten vid kollektivtrafikresor kan det vara nödvändigt att sätta in åtgärder. Åtgärderna måste omfatta *hela* resan. Resenärerna känner otrygghet både på vägen till/från hållplatsen, på hållplatsen och på själva fordonet. Det är därför nödvändigt att de olika instanserna; stat, kommun, trafikhuvudmän och operatörer som har ansvar för resans olika delar, samarbetar så att resenärerna kan känna att kollektivtrafikresan är trygg från början till slut.
- Stat och kommun har ansvaret för utformning och underhåll av vägar och trottoarer och för att de som färdas där känner sig trygga. Bra belysning längs med vägar och trottoarer, att resenärerna så

lite som möjligt behøver använda underjordiska passager och tunnlar och att vägar och trottoarer är i gott skick, dvs att de är rengjorda och fria från snö och is, är viktiga åtgärder för att öka resenärernas känsla av trygghet på vägen till/från hållplatsen.

- Vanligtvis har "ägaren av vägen", dvs stat, kommun eller trafikhuvudman, ansvaret för förhållandena vid hållplatsen. I praktiken betyder detta att kommunen har ansvar för hållplatserna i städer och tätbebyggda samhällen, medan Vägverket har ansvaret på landsbygden. Även på hållplatserna är det viktigt att sörja för bra belysning och bra underhåll och rengöring. Men även standardfaktorer såsom information om avgångstider och väderskydd bidrar till att öka resenärens trygghet på hållplatsen. Många

resenärer önskar att det finns andra personer i närheten, gärna personal, väktare eller ordningsvakter.

- De flesta som har känt sig otrygga på kollektivtrafikresor har känt otrygghet på själva fordonet. Operatörerna har ansvaret för att resenärerna känner sig trygga ombord på bussen, på spårvagnen eller på tåget. För att resenärerna skall känna sig trygga på fordonet kan det många gånger vara aktuellt att sätta in väktare eller bussvärdar eller att ha kameraövervakning i fordonen. Resenärerna känner större trygghet om standarden är god på fordonet, dvs att underhållet och rengöringen är bra och att man får information under resans gång. Vidare bör chaufförerna tränas upp att köra behagligt utan tvära inbromsningar och ett ryckigt körsätt.